

Т. Ю. Коритько,

кандидат економічних наук,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

МОТИВИ ТА МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Результативність діяльності кожного підприємства залежить від ефективності його виробничої діяльності, рівня конкурентоспроможності, цінової ніші на відповідному ринку та інших факторів. Досягнення високої рентабельності виробництва та реалізації продукції, збереження майнового потенціалу підприємства, впровадження раціоналізаторських пропозицій і передових досягнень науково-технічного прогресу стає можливим не тільки при впровадженні підприємством відповідної політики в межах обраної стратегії розвитку, але й за умови відповідного бажання з боку працівників, оскільки правильна мотивація персоналу на досягнення загальної стратегії підприємства сприяє підвищенню командного духу трудового колективу, та розуміння кожним працівником власного успіху не лише в межах власного розвитку, а й у зміцненні позицій підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Значний вклад у розвиток теорії мотивації, розробку й вдосконалення її прикладних аспектів внесли такі українські вчені як: О. Амоша [1], І. Булеєв [2], О. Богуцька [3], І. Бриль [4], Я. Брюховецький [5], А. Колот [6], О. Чернушкіна [7] та ін. Однак при всій важливості проведених досліджень низка положень щодо процесу формування та реалізації інвестиційної політики діяльності підприємства залишаються невизначеними та потребують подальшого дослідження.

Метою статті є процес формування та реалізації інвестиційної політики діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні економічні умови вимагають значної уваги до організації інвестиційної діяльності, підвищення інвестиційної активності персоналу, підвищення ефективності роботи всіх учасників інвестиційного процесу. Успіх інвестиційної діяльності залежить від методів та форм стимулювання інвестиційної активності підприємства. Мотивація інвестиційної активності підприємства стає одною з основних проблем управління, яке визначає інвестиційну політику підприємства.

Залежно від рівня економічної системи виділяють різні групи мотивів, які спонукають до проведення інвестиційних перетворень:

1) мотивація інвестиційної активності на рівні працівників підприємства, які займаються інвестиційною діяльністю;

2) мотивація інвестиційної діяльності підприємств. Можна виділити наступні основні причини,

що зумовлюють зміни рівня інвестиційної активності та інтенсивності інвестиційної діяльності.

Важливу роль у підвищенні інвестиційної активності підприємств відіграють керівники підприємств, інвестори, акціонери та інші учасники інвестиційного процесу.

В табл. 1 наведено мотиви та оцінку інвестиційної активності підприємств.

Виокремлення в роботі мотивів інвестиційної активності підприємства обумовлюється таким: мотиви прибутковості, тобто бажанням отримати прибуток у конкурентній боротьбі, забезпечення випуску продукції з високою доданою вартістю. З одного боку, прибуток виступає як джерело фінансування, а з іншого боку, прибуток є метою інвестування.

Таблиця 1

Мотиви та оцінки інвестиційної активності підприємства

Мотиви інвестиційної активності	Оцінка
Науково-технічний розвиток	Обсяг випуску нової продукції
Прибутковість	Розмір дивідендів
Залучення інвесторів	Норма прибутку
Залучення інвестиційних ресурсів	Ефективне використання інвестиційних ресурсів, капіталовіддача
Рівень конкурентоспроможності	Якість та конкурентоспроможність продукції
Результативність діяльності підприємства	Валова додана вартість

Мотиви виживання – це бажання забезпечити виживання підприємства в умовах євроінтеграції. Мотиви стабільності – прагнення до стабільності виробничого процесу, збільшення обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю, підвищення конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Підвищення інвестиційної активності підприємства залежить від бажання учасників інвестиційного процесу швидко реалізувати інвестиційні проекти у виробництво продукції з високою доданою вартістю. Суттєву роль в цьому відіграють методи мотивації підвищення інвестиційної активності підприємств.

На основі праць вчених [8-12] запропоновано проводити класифікацію методів мотивації підвищення інвестиційної активності підприємств, яка наведена на рис. 1.

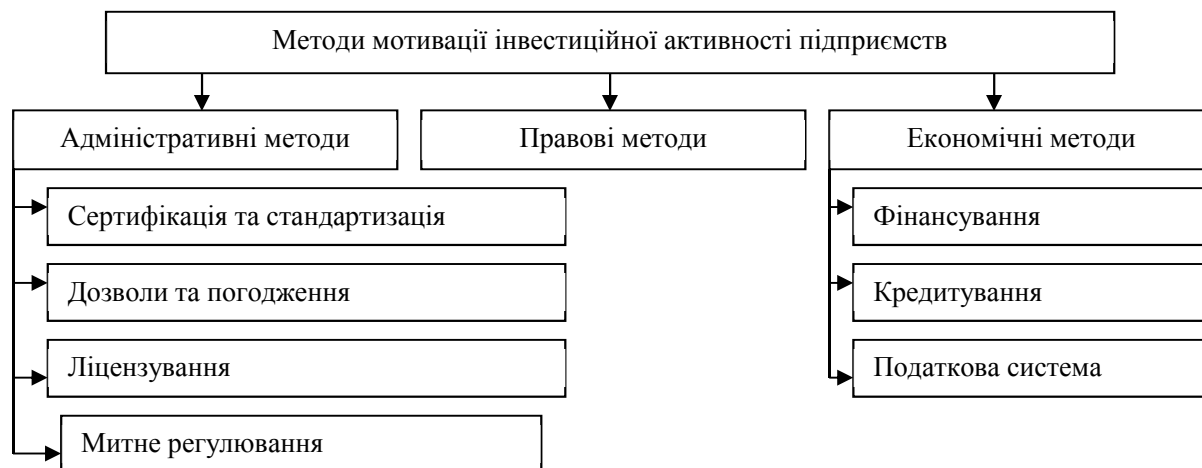

Рис. 1. Методи мотивації інвестиційної активності підприємства

Правові методи мотивації – це діяльність держави щодо встановлення обов’язкових для виконання юридичних норм поведінки суб’єктів права. Проте відсутність стабільності законодавства в Україні значно ускладнює дію мотиваційних механізмів інвестиційної активності підприємств, наявність значної кількості різноманітних законодавчих та нормотворчих актів антимотивує розвиток підприємства.

Адміністративні методи державного регулювання інвестиційної активності підприємств – це інструменти прямого впливу держави на їх діяльність. Основними є сертифікація та стандартизація, дозволи та погодження, ліцензії, квоти, санкції, норми, стандарти, державні замовлення, ціни тощо.

Застосування економічних методів мотивації інвестиційної активності підприємств дає змогу створювати умови, які спонукають їх діяти в необхідному для суспільства напрямі, виконувати ті чи

інші завдання згідно із загальнодержавними та приватними інтересами. Ці методи включають фінансові, кредитні механізми та механізм оподаткування.

Така структуризація дає можливість диференціації системи винагород та дозволяє керівництву більш детально та цілеспрямовано здійснювати процес щодо залучення й ефективного використання інвестиційних ресурсів та фахівців.

Основним інструментом активізації мотивів інвестиційної активності підприємств виступає інвестиційна політика, яка є своєрідним регулятором системи економічних взаємодій між суб’єктами інвестиційної діяльності (рис. 2).

Отже, інвестиційна політика підприємства являє собою комплекс заходів, які забезпечують прибуткове вкладання власних, залучених та інших коштів в інвестиції з метою забезпечення фінансової стійкості як у поточному, так і довгостроковому періоді.

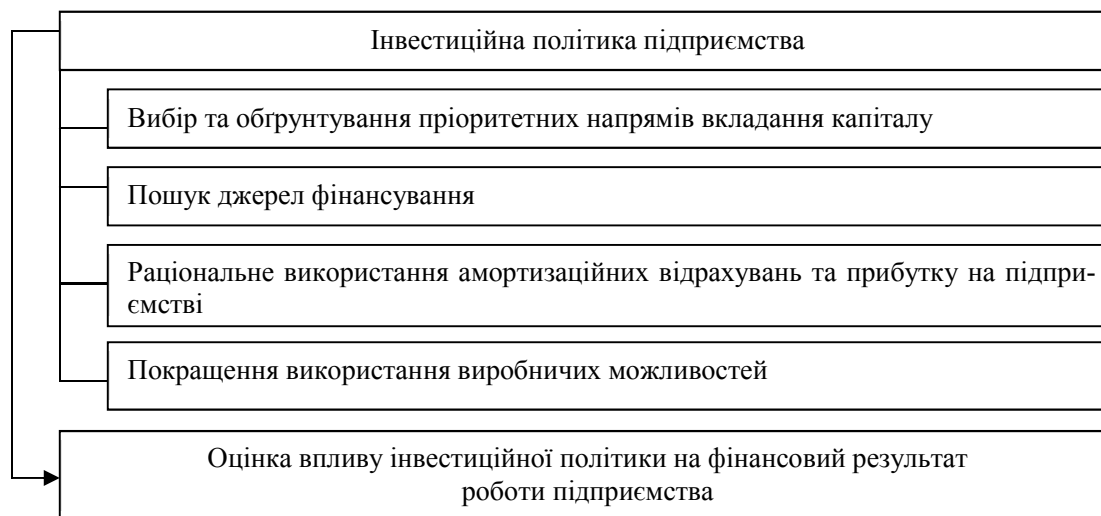

Рис. 2. Організація процесу формування та реалізації інвестиційної політики діяльності підприємства

До основних блоків інвестиційної політики доцільно віднести:

1. Вибір та обґрунтування пріоритетних напрямів реалізації інвестицій та стратегічних цілей розвитку підприємства. Обґрунтування пріоритетних напрямків реалізації інвестиційних проектів проводиться на основі ранжування проектів за важливістю та строками їх реалізації.

2. Визначення джерел фінансування інвестицій. На основі проведення аналізу грошових потоків визначаються можливості реалізації інвестицій за рахунків власного капіталу.

3. Раціональне використання амортизаційних відрахувань та прибутку підприємства, оскільки ці показники можуть виступати джерелами фінансування інвестицій та повинні мати цільовий характер використання.

4. Покращення використання виробничих потужностей. Введення нових виробничих потужностей повинне відбуватися тільки з урахуванням повного використання виробничих потужностей, які є у розпорядженні підприємства.

Результатом реалізації інвестиційної політики є покращення фінансових результатів діяльності підприємства в поточному та перспективному періоді.

Необхідність розробки методики оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства обумовлено тим, що у більшості випадків вона зводиться до оцінки ефективності інвестиційних проектів. Методи оцінки інвестиційних проектів у цьому випадку виступають лише як інструменти для обґрунтування ефективності використання певної складової всього капіталу.

Недостатнє науково-методичне опрацювання питань комплексної оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства обумовлено наявністю двох основних проблем. Оскільки різні підприємства знаходяться на різних етапах життєвого та інвестиційного циклу, мають різні внутрішній потенціал і можливості в зовнішньому середовищі, то одні і ті ж фінансово-інвестиційні показники слід інтерпретувати з урахуванням цих індивідуальних особливостей.

Інформаційну базу для проведення аналізу оцінки ефективності інвестиційної політики складають:

- бухгалтерська звітність (форми 1 - 5);
- статистична і корпоративна звітність та інші джерела.

Для проведення оцінки ефективності інвестиційної політики розроблено методичний підхід щодо розрахунку інтегрального показника ефективності інвестиційної політики і містить такі етапи:

1) формування набору показників-чинників фінансово-інвестиційної діяльності підприємств;

2) збір інформації для розрахунку обраних показників за аналізований період і їх розрахунок за сукупністю підприємств;

3) оцінка рівня бажаності для кожного з обраних показників-чинників;

4) розрахунок загального інтегрального показника бажаності за кожним із наявних підприємств;

5) ранжирування підприємств відносно значення інтегрального показника ефективності інвестиційної політики;

6) угруповання досліджуваних підприємств за отриманим інтегральним показником.

Ефективність інвестиційної політики характеризується прибутковістю на вкладений капітал. Для проведення цієї оцінки необхідно використовувати систему показників-чинників, які відображають структуру інвестиційних ресурсів, що є на підприємстві, і напрями їх вкладення, рентабельність і віддачу відповідних активів і зобов'язань. До таких показників доцільно віднести: частку оборотних активів в загальній величині активів підприємства; коефіцієнт автономії; оборотність оборотних активів; віддача необоротних активів; рентабельність активів; рентабельність власного капіталу; коефіцієнт майна виробничого призначення; коефіцієнт оборотності короткострокових зобов'язань.

Для кожного з наведених показників на основі економічної практики підприємств встановлені бажані значення: частка оборотних активів – 0,6; коефіцієнт автономії – 0,6; коефіцієнт майна виробничого призначення – 0,5. Для решти показників бажаним є фактичне найбільше значення за сукупністю підприємств.

Оцінку ефективності інвестиційної політики підприємства пропонується проводити на основі розрахунку інтегрального показника з використанням методу функції бажаності. При використанні цього методу проводиться співвідношення поточного значення того або іншого показника з бажаним значенням, в якості якого можуть виступати: максимальне значення показника за сукупністю підприємств або за аналізований період; модальне значення, тобто що найчастіше зустрічається по досліджуваній сукупності підприємств або за певний період; нормативне (еталонне) значення, встановлене на практиці.

Для визначення бажаності по кожному показнику використовується наступна формула:

$$d_i = \frac{x_{\phi}}{x_{\text{жс}}}, \quad (1)$$

де d_i – бажаність i -го показника-чинника ($i = \overline{1, m}$);

m – число показників-чинників, які використано для розрахунку;

x_{ϕ} – фактичне значення i -го показника-чинника;

$x_{\text{жс}}$ – бажане значення i -го показника-чинника.

Функція бажаності є середньою геометричною бажаностей окремих показників-чинників:

$$D = \sqrt[n]{d_1 \cdot d_2 \cdot \dots \cdot d_i} \quad (2)$$

Після порівняльної характеристики кожному з використовуваних у розрахунку показників приписується певний рівень значущості в межах від 0 до 1 за умови, що функція бажаності прагне до 1. У загальному випадку це означає, що чим ближче показник за рівнем значущості до 1, тим вище його бажаність.

Узагальнена величина отриманої функції бажаності виступає інтегральним показником ефективності інвестиційної політики, який характеризує її стан за певний проміжок часу.

На основі значення інтегрального показника по кожному з досліджуваних підприємств проводиться їх угруповання залежно від набутих його значень. Пропонується виділити чотири рівня, що характеризують ефективність інвестиційної політики (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика ефективності інвестиційної політики підприємств

Інтервали значень інтегрального показника	Характеристика ефективності інвестиційної політики
0,2 – 0,4	Низька ефективність
0,4 – 0,6	Задовільна ефективність
0,6 – 0,8	Середня ефективність
0,8 – 1,0	Висока ефективність

Проведемо оцінку ефективності інвестиційної політики на прикладі машинобудівних підприємств на основі запропонованого методичного підходу на основі урахування функції бажань. Отримані значення загального інтегрального показника ефективності інвестиційної політики наведені у табл. 3.

Таблиця 3

Інтегральний показник ефективності інвестиційної політики машинобудівних підприємств у 2016 році

Підприємство	Значення	Характеристика ефективності інвестиційної політики
ПАТ «НКМЗ»	0,86	Висока
ПАТ «СКМЗ»	0,61	Середня
ПАТ «ДЗМВ»	0,98	Висока

На основі отриманих даних (табл. 3) до підприємств, з високою характеристикою ефективності відносять ПАТ «НКМЗ» та ПАТ «ДЗМВ», а ПАТ «СКМЗ» відноситься до групи підприємств з середньою ефективністю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропоновано методичний підхід щодо розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства, що

включає формування системи показників, які характеризують структуру інвестиційних ресурсів, а також напрями їх вкладення; оцінку відповідності фактичного значення показників їх бажаному значенню.

Слід наголосити на необхідності розробки заходів щодо стимулювання інвестиційної діяльності на всіх рівнях, тільки в цьому випадку слід очікувати певних зрушень. По-перше, повинна бути вироблена система заходів щодо стимулювання інвестиційної діяльності на рівні економіки в цілому; по-друге, повинна проводитися робота щодо створення системи мотивації інвестиційної активності на рівні підприємств; по-третє, мотивація менеджерами конкретних працівників до результативної та ефективної інвестиційної діяльності.

Перспективою подальших наукових досліджень слід розглядати особливості формування системи мотивації інвестиційної активності підприємства що виробляють продукцію з високою доданою вартістю.

Література

1. Амоша О.І., Ськов О.Л., Дарченко Н.Д. Мотивація персоналу підприємства в ринкових умовах. Донецьк: ІЕП НАН України, 2011. 200 с.
2. Інституціональні аспекти мотивації праці на промислових підприємствах України / І. П. Булеєв, Н. Ю. Брюховецька, Г. С. Атаманчук // *Формування ринкової економіки* : зб. наук. праць. КНЕУ, 2010. С. 518–532.
3. Богуцька О. А., Брюховецький Я. С. Оцінка рівня інвестиційно-інноваційної активності во взаємозв'язи з політикою інтелектуалізації і мотивації труда персоналу промислових підприємств. *Вестник економічної науки України*. 2017. №1. С. 19-25.
4. Бриль І.В. Особливості формування нематеріальних активів та їх управління в ринковій економіці. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. пр. Донецьк: ІЕП НАН України, 2013. С. 80-93.
5. Брюховецький Я.С. Мотивація персоналу в інноваційному розвитку промислових підприємств. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. пр. 2012. С. 240-249.
6. Колот А.М. Мотивація персоналу : підручник. Київ: КНЕУ, 2002. 337 с.
7. Чернушкіна О. О. Мотивація у механізмі підвищення продуктивності виробництва : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Київ, 2007. 20 с.
8. Булеєв І.П., Брюховецький Я.С., Іваненко Л.В. Моделирование повышения уровня интеллектуализации труда работников предприятий. *Економіка промисловості*. 2017. № 2(78). С. 80-96.
9. Узин М. В. Внутрішній механізм інноваційної діяльності персоналу морських портів. Маріуполь, 2016. 191 с.
10. Ярмош В. В. Підходи до класифікації сучасних методів мотивації пе-

рсоналу. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. 2014. Т. 15. № 3. С. 263-268. 11. **Богацька М. Н.** Мотивація як основний чинник підвищення ефективності праці підприємств. *Науковий вісник державного херсонського університету*. 2015. Вип. 3. С. 210-214. 12. **Ерфан В.Й., Мателешка Н.Т., Ворон М.В.** Мотивація персоналу на підприємствах в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 2(48). С. 191-194.

Коритько Т. Ю. Мотиви та методи мотивації інвестиційної активності підприємств

Статтю присвячено дослідженню мотивів та методів мотивації інвестиційної активності підприємств. Досліджено різні групи мотивів, які спонукають до проведення інвестиційних перетворень та виділено методи мотивації інвестиційної активності підприємств. Запропоновано етапи організаційного процесу формування та реалізації інвестиційної політики діяльності підприємства. Узагальнено теоретико-методологічні основи оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства. Оцінка ефективності інвестиційної політики підприємства включає формування системи показників, що характеризують структуру інвестиційних ресурсів, а також напрями їх вкладення; оцінку відповідності фактичного значення показників їх бажаному значенню.

Ключові слова: мотивація, інвестиційна активність, додана вартість, стимули, мотиви, інвестиційна політика, методи мотивації.

Коритько Т. Ю. Мотивы и методы мотивации инвестиционной активности предприятий

Статья посвящена исследованию мотивов и методов мотивации инвестиционной активности предприятий. Проведено исследование различных групп мотивов, побуждающих к проведению инвестици-

онных преобразований, и выделены методы мотивации инвестиционной активности предприятий. Предложены этапы организационного процесса формирования и реализации инвестиционной политики предприятия. Обобщены теоретико-методологические основы оценки эффективности инвестиционной политики предприятия. Оценка эффективности инвестиционной политики предприятия включает формирование системы показателей, характеризующих структуру инвестиционных ресурсов, а также направления их вложения; оценку соответствия фактического значения показателей их желаемому значению.

Ключевые слова: мотивация, инвестиционная активность, добавленная стоимость, стимулы, мотивы, инвестиционная политика, методы мотивации.

Korytko T. Motives and methods of motivating investment activity of enterprises

The article is devoted to research of motives and methods of motivation of investment activity of enterprises. A study was made of various groups of motives that lead to investment transformations, and methods for motivating investment activity of enterprises were identified. Stages of the organizational process of formation and implementation of the investment policy of the enterprise are proposed. The theoretical and methodological bases of an estimation of efficiency of an investment policy of the enterprise are generalized. Evaluation of the effectiveness of the investment policy of the enterprise includes the formation of a system of indicators that characterize the structure of investment resources, as well as the direction of their investment; an assessment of the correspondence of the actual value of the indicators to their desired value.

Keywords: motivation, investment activity, value added, incentives, motives, investment policy, methods of motivation.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2018

Прийнято до друку 19.06.2018